

Брой 54
ISSN 2815-5394

IRIS PAPERS

24 декември 2021
Год. 23

България – отново между изтока и запада...

Огнян Минчев

Успехът на прозападното малцинство у нас след 1996 г. се дължи преди всичко на ситуационни причини, а компромисният характер на българската принадлежност към Запада се обуславя – освен всичко друго – и от слабостите на общата стратегия за преход след комунизма, която не постави необходимите акценти за модернизация като предусловие за стабилна пазарна и демократична инфраструктура.

Успешната модернизация на България в края на 19 и първата половина на 20 век (въпреки националните катастрофи) се обуславя както от мощния национален подем на Възраждането и Освобождението, така и от значимия принос на Кобургската династия за развитие на българската държава по моделите на централноевропейското – Хабсбургското политическо устройство. Компромисите, които Фердинанд прави с Петербург водят до мощно спъване на българската национална кауза и до

загължителни провали. Който някога, по какъвто и да е начин се е опитвал да свърже България стопански и политически с Русия – загължителният резултат винаги е бил български национален провал.

Успешното присъединяване на България към НАТО и ЕС е резултат от поредица благоприятни, но ситуационни обстоятелства. Българското политическо движение за демокрация – СДС – бе разгромено през годините до 1994-95 и започна да се съживява едва на местните избори през 1995 г. Западът – включително Вашингтон – беше заложил на БСП и следеше елита на тази партия да не преминава определени червени линии на западен стратегически интерес. Русия бе слаба и компромисна, Газпром бе спрял от социалистическия премиер Виденов (в усилията си да придобие българската газова мрежа), а в средата на 90-те интегрирането на България в НАТО и ЕС бяха предположения от приказките на „1001 нощ“.

За щастие на българските европейци, бившите комунисти начело с Виденов се провалиха сензационно – но очаквано, предвид политиките, които водеха. Милошевич премина границите на западната търпимост с планираното изтласкване на албанците от Косово, което военната акция на НАТО предотврати. А българската подкрепа за военната акция на Алианса срещу Белград направи възможно и реалистично обсъждането на българското членство както в НАТО, така и в ЕС. Кабинетът на Костов свърши основната работа. Българското прозападно гражданско общество овладя общественото мнение в полза на прозападната интеграция на страната. Управлението на НДСВ просто завърши процеса на интегриране на България в НАТО и ЕС, въпреки подозираната проруска ориентация на бившия цар. Самата Русия до края на 20 и в началото на 21 век не се съпротивляваше твърде силно на българското членство в западните институции, очевидно правейки си сметката за използване на София като

Троянски кон. Една добре направена сметка, между впрочем...

Ситуационното при-съединяване към западните институции бе повърхностен поток, който течеше върху мощния, по-дълбок и структурен поток на продължаващата българска зависимост от Москва. Българското национално богатство бе разграбено от висшите милиционери, които преди 1989-та са се подписвали на специални места в Москва. Българската криминална революция, оглавена от мутренските групировки на фасадата повтаряше в основното великата криминална революция, започнала в Елцинова Русия и продължена в Путиновата вертикала на властта. Българската енергетика, българските служби за сигурност, кризата на българската армия и отбрана, цялостната структура на националния български истеблишмънт (елит, базиран на някакви институции) останаха под цялостен или

частичен, добре прикрит руски контрол – корпоративен, разузнавателен, корупционен, културно-институционален. Двата потока се разминаваха гуаметрално, но продължаваха да текат в коритото на една и съща, българска пост-комунистическа река.

Конфекционният модел на посткомунистически преход, утвърден в източна Европа отразяваше основните постулати на господстващата метаидеология на нео-либералния глобализъм. Бърза политическа реформа – демократизация (закъсняваща в България и други периферни спрямо централно-европейското ядро страни), паралелна пазарна реформа и въвеждане на „свободния пазар“, спазване правата на човека и ... оттук нататък – „ори, мели, яж“. Просто и лесно, нали? Обществата в централна Европа мобилизираха своя културен потенциал на модерно гражданско развитие преди средата на 20 век и използваха два силни ресурса – алтернативен дисидентски

елит като нова политическа класа и модерна традиция на публична администрация, възродена за целите на прехода след комунизма. Така, макар и трудно, Чехия, Унгария, Полша, Прибалтика се откъснаха от комунистическото си наследство и се приближиха до мечтаните европейски образци.

България – заедно с Балканите и част от постсъветското пространство имаше дефицит и на двата ресурса за промяна. Дисидентско движение в България нямаше, защото режимът бе изкоренил до основи всякакъв независим граждански живот след 1950-та... Елитът на бившите комунисти бе компрадорски и кастриран в потенциала си за държавотворство. Но бе достатъчно комбинативен за да осуети възникването на алтернативен елит в редиците на развиващата се, макар и противоречиво демократична общност. Публичната административна традиция на Кобургското наследство бе заличена в полза на съветската школа на източна имперска

бюрократия, съжителстваща успешно с по-старите културни наслоения на османската административна система. Резултатът – официален закон, официални институции и официален псевдопорядък на повърхността и фактическо битие на икономика и политика, социална структура и култура по модела на една източна сатрапия, организирана като мафиотска олигархия. Дори комунизмът имаше по-силни модернизационни импулси в сфери като икономика и образование. Посткомунизмът по източен образец водеше след себе си структурна демодернизация и – парадоксално – конфекционната западна стратегия за пазарна демократизация, мечата на повърхността, засилваше контрола в дълбочина на олигархичния криминален хаос върху обществото и върху имитацията на демократична държава. Демокрация без правова държава. Пазарна икономика без правна и институционална гаранция за ред. Гражданско равенство с мутренска бухалка за налагане

на криминално осветена обществена йерархия – джунгла.

Оттук тръгнете към извода за прозападното малцинство и произточното бласто в българското общество. До края на първото десетилетие на 21 век в публичния живот на България доминираха прозападни, проевропейски идеи и възгледи. След това мътната вълна на олигархичното управление, корупционната йерархия и разгръщащата се хибридна война на путинизма пометоха визията за европейско настояще и бъдеще на страната. Кризата на европейската идентичност, навлязла с културните войни на Запада допълнително разфокусира разделителната линия на съдържателния за българите избор – свободно гражданство и правова държава или мафиотска олигархия и имитация на държавност по модела на добре запомнената комунистическа управленска утопия на „човека от народа“ – другаря Живков и „малката и голямата правда“. Прозапад-

ните елити – без изключение – станаха „соросоуди“ (и по тяхна вина, не само поради хибридна пропаганда). Членството в НАТО и ЕС станаха банално статукво, все по-яроствено проблематизирано от „националисти“, платени от Москва. Цивилизационният избор се оказа отново актуален – този път в полза на Евразия. Стигна се дотам, лидерът на „гражданите за европейско развитие“ да обслужи Кремъл с газопровод в полза на ключовия руски съюзник на Балканите – Сърбия, а българската държава да съсипе отношенията между София и Скопие в услуга на Белград... И само хубавите парички, идващи от Брюксел, в съчетание с някои други инцидентни блага като „Магнитски“ все още удържат България – макар и едва закачена за периферията – в редиците на Запада.

След „промяната“ от последната година и половина проблемите на българската прозападна идентичност се задълбочават. Не на последно място – поради съвместното упражняване на две роли от

страна на държавния глава – новия силен човек в София Румен Радев. От една страна той бе припознат като лидер на поредното „народно въстание“ срещу корупцията и злоупотребата с власт. От друга – Радев винаги е бил неприкрит говорител на руския държавен интерес начело на българската държава. С призивите си за премахване на санкциите, със сервилното си отношение към Москва (спомнете си неговия прием на патриарх Гундяев). Защо се чудите, че инсталираният от него министър на отбраната в правителството на „продължаваме промяната“ е против разполагането на сили на НАТО в България? Промяната продължава, но никой не ви гарантира посоката на промяната. Начело с Радев посоката е евразийска – нека нямаме илюзии по този въпрос. „Останалото е мълчание“, казва накрая Хамлет, а Радев много иска да повтори тези думи – той да си действа, а ние да мълчим. Аз не искам да мълча, но не знам колцина останахме тези, които искат да говорят без да служат на ничий лагер в битката за

дооглозгване на България...
Колкото и да сме, има смисъл –
знае се, дори един човек да
споделя вяра в една идея,
вярата остава жива. Остава ли

жива вярата в европейското
бъдеще на България в една
епоха, в която самата Европа
няма особено голяма вяра в себе
си...?